

Remissvar och kommentarer till energi och klimatstrategiplanen för Hallands län. från Klimataktion Halmstad

Klimataktion Halmstad tackar för förtroendet länsstyrelsen visar genom att efterfråga våra synpunkter på planen. Vi har noterat att man önskar svar på fyra grundstrategier. Vi vill ändå svara med ett antal tematiska kommentarer eftersom vi då hoppas kunna föra en mer konkret diskussion

INLEDNING.

Världen befinner sig nu mitt i en klimatkris som pockar på snara lösningar av vittomfattande slag. Decennier av försummelse gör, trots framsteg under senare år, att klimatomställningen nu befinner sig i ett akut läge. Återstående tidsramar måste utnyttjas maximalt av alla inblandade, politiker på alla nivåer, näringsliv med transportsektor och jordbruk men också alla enskilda medborgare. Ändå kan vi i bästa fall enbart mildra effekterna av klimatförändringarna genom att minimera utsläpp av klimatgaser och utnyttja alla möjligheter att skapa kolsänkor i naturen och genom teknisk utveckling. Dessutom kommer omfattande anpassningsåtgärder att krävas i alla samhällen.

Alla ansträngningar till trots måste vi inse att vi kommer få leva i en fundamentalt förändrad värld där vi människor och den natur vi är så beroende av kommer att få leva under helt andra villkor, där vi förhoppningsvis har nått en ny balans mellan mänsklig påverkan, alla levande organismer och återstående naturresurser. Där vi kan leva i någon form av stabilitet och hållbarhet. Denna insikt är en grund för våra mer konkreta synpunkter på länsstyrelsens föreliggande förslag till klimatplan för Halland.

POSITIVT:

Strategin slår fast att Halland har goda förutsättningar att vara ett föregångslän i klimatomställningen. Planen presenterar en omfattande nulägesanalys som underlättar planering för framtiden. Den bidrar också med goda bakgrundsförklaringar, t ex kring orsakerna till jordbrukets utsläpp. Den presenterar ett praktiskt faktaunderlag för planerare på olika nivåer, inom offentliga och privata sektorn. Planen kan enkelt bearbetas för att nå en bredare allmänhet

SVAGHETER:

Strategin har trots allvaret i situationen ett tonläge som underdriver det utomordentligt allvarliga i situationen. Större tonvikt borde läggas på hur klimatsituationen redan nu har mycket stor påverkan globalt med direkta effekter på lokal försörjning och direkt utsatt lidande och allvarliga ekonomiska påfrestningar. Därtill föreligger indirekta effekter i form av växande klimatrelaterad migration, antal klimatrelaterade konflikter och minskad global livsmedelsförsörjning. De mycket korta tidsramar som föreligger och de kraftfulla åtgärder som krävs framgår inte tillräckligt väl.

Det är en brist att så lite diskuteras kring konsumtionsbaserade utsläpp.

Det vore önskvärt att planen snarast bör resultera i ett tidssatt handlingsprogram på länsnivå och kommunal nivå, och att detta skall följas upp genom tillräckliga, helst årliga, revisioner. Viktigt att olika aktörers ansvar vävs in i planen. Inte minst gäller detta näringslivet.

Planen borde tydligare beskriva tänkbara strategier för att utnyttja Hallands goda förutsättningar att nå ambitiösare klimatmål. Jordbruket, trafiken och byggnadssektorn är viktiga områden.

KLIMATMÅL.

Planen lutar sig mot riksdagens utsläppsmål utan att betona att dessa behöver skärpas för att 1.5-gradersmålet skall nås. Det markeras inte att redan 2-grader kommer att få katastrofala effekter i de flesta samhällen inklusive vårt. Det framgår inte av planen att olika vägar att nå 2030 respektive 2045 års mål kan innebära stora skillnader i mängden utsläppta klimatgaser under tiden. IPCC: mål att vi måste nå 50% reduktion 2030 och negativa nettoutsläpp 2050 bör skrivas in

Minst 8- 10% årlig minskning från idag är en rimlig riktlinje. Detta måste också återspeglas i de kommunala budgetarna. Tyvärr kommer detta att kunna arbetas in först i 2021 års budget. Tillägg till nästa års budget som väger in klimatarbetet kan dock vara möjligt. Att uppskjuta radikala åtgärder till sent inom intervallen kommer att innebära stora skillnader för klimatet.

KLIMATBUDGET PÅ KOMMUNAL NIVÅ.

Planen borde tydligare ange vikten av kommunala klimatbudgetar, mer exakta avseende den egna kommunala verksamheten men med god precision även kunna inkludera totala konsumtionsbaserade utsläpp, f.n. 10,5 ton/ inv/år, i budgeten. Detta är en kritisk distinktion. Det är viktigt att få en uppfattning även om de konsumtionsbaserade inom de olika kommunerna för att få fram effektiva strategier att nå klimatmålen. Modeller för att beskriva dessa budgetar finns tillgängliga och har utnyttjats av flera svenska kommuner, t.ex. Skellefteå, med intressanta samarbeten med kommun och näringsliv som följd.

Det krävs tydliga etappmål för att minska klimatgasutsläppen och tidsatta strategier för hur dessa skall nås även inom kommunerna. Kravet på en förvaltningsövergripande organisation för att planera och utvärdera klimatarbetet inom kommunerna måste betonas.

Det krävs snarast fler resurser så att förvaltningarna i de olika halländska kommunernas får fram ordentliga underlag till sina klimatbudgetar, liksom för revision av måluppfyllelsen.

Behovet av att kommunerna ingår i nätverk för metodutveckling, informationsutbyte och benchmarking bör tydliggöras. Det föreligger mycket stora skillnader mellan de svenska kommunernas klimatmål och klimatarbete.

SAMVERKAN

Hur samverkan med staten, regionen och enskilda aktörer (näringsliv, högskola, civilsamhället) skall förstärkas borde konkretiseras . Rollfördelningen mellan olika aktörer borde förtydligas och exemplifieras. Länsstyrelse och kommuner måste sätta upp gemensamma mål och utvärdera måluppfyllelse med jämna mellanrum. Detta gäller inte minst översiktsplaner, detaljplaner och krav på olika exploitörer.

Klimatperspektiv måste bli överordnat i all planeringsverksamhet.

Företagen är en nyckelaktör i klimatomställningen genom produktionsteknik, upphandling och egna klimatstrategier. Planen bör trycka på detta och anvisa och exemplifiera möjligheter till samverkan med näringslivets representanter.

FÖRNYELSEBAR ENERGI

Vind- och solkraftens viktiga roll beskrivs.

Planen bör visa behovet av en omfattande inventering av möjliga lägen för vindkraftsutbyggnad inom länet och att detta bör vara en del av den gemensamma planeringen.

Värdet av en ökad export av förnyelsebar el när det gäller att minska fossil elproduktion på kontinenten bör lyftas fram. Varje kWh av förnyelsebar elenergi som produceras tränger ut tre kWh fossil primärenergi (brutto) (Sven Werner, Högskolan Halmstad) .

Behovet av smarta nät lokalt nämns men kan förtydligas. Bra att alternativet lokala energinoder tas upp.

Allmänhetens möjlighet att investera i lokal produktion av förnyelsebar el kan underlättas t ex via energirådgivning och rådgivning hur man startar enskilda och kooperativa projekt för energiproduktion. Här finns möjligheter till samverkan mellan hushållningssällskap, företagareföreningar, högskola och kommunala

näringslivsutvecklare. De kan bidra med kunskap, coachning och rådgivning och förmedla kontakter för finansiering Ett område som bör ha stor utvecklingspotential. Länsstyrelsen har en strategisk position att gå vidare.

Delaktighet för medborgarna är essentiell för en framgångsrik klimatpolitik.

Lokal produktion av solceller bör kunna bli ett viktigt bidrag till energi försörjningen.

I rapporten diskuteras inte innebörden av nordisk elmix (var god se bilaga).

Möjlighet att kombinera solcellsanläggningar med vätgasproduktion bör diskuteras närmare.

Kraftnätens utbyggnad pågår men i otillräcklig takt vilket försenar omställningen till förnybar elproduktion i landet.

JORDBRUKETS LÅNGSIKTIGA UTVECKLING.

Jordbruket är omistligt eftersom det står för vår livsmedelsförsörjning och genom att det skapar ett landskap som bevarar den biologiska mångfalden. Detta är inte minst betydelsefullt i jordbrukslandet Halland.

Jordbruket behöver på sikt ställas om ur försörjningssynpunkt, för minskade klimatgasutsläpp och för att förstärka kolsänkor och minska kolläckor. Avkastningen riskerar att allvarligt påverkas av klimatförändringarna

Detta är en mycket omfattande process som kräver tid, aktivt stöd, nya kreativa lösningar och uppföljning samt en klimatmedvetenhet i alla led. Ett bra initiativ är Greppa näringen.

På sikt behövs en omställning från konventionell kött och mjölkproduktion till grödor som bidrar till livsmedelsförsörjning och klimatnytta utan att äventyra jordbrukets ekonomi. Därtill har mjölk- och köttproduktion som bygger på användande av naturbetesmarker och ekologisk foderproduktion stora fördelar ur biologisk mångfaldssynpunkt, som kolsänka och som alternativ till importerat kött. Detta produceras ofta med negativ effekt på klimat och mångfald och där hänsynen till djurskydd och antibiotikaanvändning har stora brister.

Det arbete som redan pågår att stödja jordbrukare till diversifiering och egen produktutveckling bör stimuleras ytterligare. Detta kan öka konsumtion av lokala produkter och minska jordbruksföretagens sårbarhet för klimatförändringar med skiftande vädermönster och för konjunkturmässig påverkan. En stabil grundekonomi är viktig för ett hållbart jordbruk.

Det framtida jordbruket måste ha en tydlig strategi för att bevara och befrämja biologisk mångfald.

Lokal livsmedelsproduktion är viktig. Hänsyn till detta bör tas t.ex. vid offentlig upphandling. Här finns redan goda initiativ som kan förbättras.

Jordbrukets produktion och konsumtion av energi bör studeras mer ingående.

Jordbruksmaskinernas energiförsörjning bör få hög prioritet vid fördelning av biobränsle. Möjligheten att elektrifiera jordbruksmaskiner bör utvecklas. Målet bör vara fossiloberoende och nettoproducent av energi.

Här krävs således ett omfattande omställningsarbete för att få fram ett långsiktigt hållbart jordbruk som samtidigt möjliggör en trygg livsmedelsproduktion.

Ansvar för detta kan inte huvudsakligen läggas på jordbrukarna som ofta redan lever med en pressad ekonomi.

Således krävs en strategi där alla delar av samhället tar ett större ansvar.

Länsstyrelsen, hushållningssällskapet samt jordbrukets egna intresseorganisationer och nätverk intar en nyckelroll. Samtidigt har regeringens och EU s jordbrukspolitik en utomordentlig betydelse liksom konsumenternas val.

SKOGEN

Halva länets yta är skogsmark. Större delen av detta utgörs av granskog. Granen är särskilt utsatt vid klimatförändringar medan lövträd är motståndskraftigare. Lövinslag är viktigt ur brandspridningssynpunkt. De erbjuder också möjligheter större mångfald.

Utdikade tidigare våtmarker bidrar till klimatgasutsläpp, medan de intakta i många fall kan utgöra kolsänkor.

Återställning av tidigare våtmarker och anläggande av nya kommer att få en ökande betydelse i klimatomställningen

Konkurrensen om skogsråvaran ökar. Det behövs mera av trä i byggindustrin t ex för att ersätta cement och fossil råvara t ex i plasttillverkning. Det sker t ex redan nu en lovande teknisk utveckling, även för att ersätta resurskrävande bomull vid textilframställning.

Slutligen behövs skogsprodukter permanent och som en övergångsfas för skapa biobränslen. Men skogsmarkens hållbarhet kan påverkas negativt vid alltför intensivt utnyttjande av gro

Behovet av en tydlig strategi som tar hänsyn till dessa intressen belyses inte tillräckligt i planen. Att överväga hur samhällets övergripande mål och skogsägarnas ekonomiska intressen och syn på äganderätten skall balanseras är en utmaning, som bör tas upp tydligare i planen. Detta kan inte enbart lösas med marknadsmässiga metoder utan också med rådgivning, riktlinjer och en långsiktig politik. Det klimatmässiga perspektivets vikt kan inte överbetonas.

BIODRIVMEDEL:

Biodrivmedel kommer att vara en viktig del för minskade fossilgasutsläpp, permanent och i högre utsträckning på basen av avfall, och som en övergångslösning baserat på produkter som bygger på grödor och skog.

Viktigt är att betona riskerna med importerad råvara som oftast har oönskade ekologiska effekter. En nationell budget för biobränslen är helt nödvändig. Nu föreslås lösningar med biobränslen utan att tillgången på hållbart producerade bränslen beskrivs. Det blir konkurrens om skogsråvara, se föregående stycke. Odling av energigrödor kan möjligen få negativa konsekvenser för vår egenförsörjning av mat och fiber. Hållbarhet måste betonas.

Planen borde tydligare beskriva vilka användningsområden som bör prioriteras och de som bör få andra lösningar, särskilt inom transportsektorn samt skogs- anläggnings och jordbrukssektorn

TRAFIK

Effektivisering av motorerna har tyvärr skett parallellt med ökad biltrafik.

Detta innebär tyvärr att klimatgasutsläppen från fordonstrafiken inte minskat de senaste åren.

El-, vätgas- och biogasdrivna fordon måste vara de hållbara lösningarna.

Omsättningshastigheten till dessa är för låg. Den nuvarande fordonsparken är relativt ny och det är fortfarande för dyrt med dagens priser att ställa om.

Energibehoven för batteriframställning är höga. Batteriframställning som sker med koler ger höga klimatgasutsläpp.

Vätgasen har troligen en stor potential för att ersätta fossilbränslen, men omställning till vätgasdrivna fordon kommer dock sannolikt att dröja en tid.

Det är tveksamt om samhället då klarar utsläppsmålen i tid vilket transportsätt som än väljs.

Slutsatsen blir att det totala resandet i personbil och med andra transporter inte minst i luft och på vatten måste minska snabbt.

I kommunernas centralorter kan restriktioner för genomfart och lägre tillåten hastighet vara instrument. Även höjda parkeringsavgifter särskilt vid köpcentra men också på kommunal mark bör användas som styrmedel. Effektiva kollektivtransporter till dessa centra och minskning av parkeringsplatser kan prövas i en del fall.

Fler gasmackar, elstolpar och snart även vätgasmackar behövs. Förmåner för fordon med låga utsläpp bör skapas, t ex i trafiken och för parkering.

Kommunens egna transporter bör ställas om till fossilfrihet snarast.

All upphandling från kommunerna inte minst av transporter måste ställa höga klimatkrav.

Bilpooler, samåkning och annan lokal samverkan för att minska antalet fordon måste stimuleras ytterligare.

Digitala lösningar finns och kan tillämpas i högre utsträckning.

Lastbilstrafiken bör åläggas utsläppskrav genom statliga och i tillämpliga fall kommunala regler.

Effektiva omlastningssystem tåg/bil/båt måste komma på plats snabbare.

Sjötransporternas, särskilt de internationellas, stora andel av klimatgasutsläppen borde redovisas i planens bakgrundssiffror.

Trafikverkets skenbart säkra prognoser över ökningen av fordonstrafiken tenderar att styra tänkandet i fel riktning. Resandet kan styras av hur trafikpolitiken utformas och medborgarnas ändrade val. Detta gör att prognosen inte alls är lika säker som den redovisas. Här behövs en kritisk hållning i planen.

Kommuner och företag skall skapa regler för att minska tjänsteresor med flyg och bil, samtidigt som resfria möten premieras.

Subventioner av trafikslag med höga utsläpp är svåra att försvara. Ett exempel är subvention av flygresande från kommunala flygplatser. Kommunerna och länsstyrelsen behöver arbeta ännu hårdare för att erbjuda alternativ främst med bättre och tätare direkta tågförbindelser till Stockholm.

Om det ökande utrikesresandet med flyg skall hanteras måste även charterresande från främst Halmstad ses med kritiska ögon. Flyget står f.n för lika stora klimateffekter som personbilstrafiken.

Det är inte tillfredsställande att detta inte återspeglas i klimatplaneringen även i Halland.

Byggnadssektorn

Betong skapar utsläpp. Trä i byggnader skapar små utsläpp och lagrar kol , Detta skall vara grundregeln vid allt kommunalt byggande och vid byggnadstillstånd och detaljplaner.

Nollutsläppsregel som driftkrav för byggnadstillstånd är en viktig väg framåt. Utsläpp i produktionsfasen bör redovisas och minimeras. Nybyggnation med nettoproduktion av energi är möjliga och bör understödjas.

Varje kommunal byggnad skall inventeras för anläggning av solpaneler.

Varje fastighetsägare skall uppmuntras med direkt rådgivning att anlägga solpaneler om lämplig plats finns.

Erbjudanden att energigranska befintlig bebyggelse skall utvidgas och erforderliga åtgärder för detta bör införas.

Det bör därför finnas stora möjligheter att reducera energibehovet inom byggnadssektorn.

Det är positivt med den fjärrvärmeutbyggnad som genomförts. Import av avfall måste dock ses som en övergångsstrategi.

KOLSÄNKOR

Länsstyrelse och kommuner bör inventera potentiella kolsänkor i länet och med regler och aktiv rådgivning skydda dessa. I vissa fall bör det vara möjligt att återställa dikad mark så att man skapar sänkor och/ eller minskar markutsläpp av klimatgaser.

Mängden hårdgjorda ytor bör hållas låg Trädplantering på kommunal mark bör prövas, med goda pluseffekter också på luft och boendekvalitet.

Betesmarker, åkrar och skogsmark kan rätt skötta skapa viktiga kolsänkor och bevara mångfald. Här kan stöd och rådgivning intensifieras.

KRIS INTE BARA UTMANINGAR:

I planen beskrivs klimatproblemen som en utmaning vilket underdriver situationens allvar. Planen bör istället beskriva att vi redan befinner oss i en klimatkris som på sikt hotar hela samhällets framtid.

Därför bör krisperspektivet vara grundförutsättningen i kommande planering.

Utmaningar möts med viss frivillighet. Kriser måste mötas med största handlingskraft.

Det finns en brist på brett politiskt samarbete och dialog med medborgarna. Klimatkrisens allvar och behovet av omställning, först måhända påfrestande men på lång sikt helt nödvändig, måste vara en utgångspunkt för denna dialog. En framgångsrik omställning måste innefatta acceptans hos medborgarna. Detta är en av huvuduppgifterna för det politiska ledarskap som krisens allvar kräver.

Slutligen måste värdet av att denna ambitiösa plan nu kommit på plats betonas.

Nils Werner

Bilaga Nordisk elmix – en oanvändbar miljöparameter

Begreppet Nordisk Elmix används ofta för att belysa varifrån förbrukad el kommer och vilken miljöpåverkan den kan anses ha haft. Det används också för kalkylering av den miljöpåverkan en tillkommande elförbrukning kommer att få. Det är idag dubbelt fel att använda Nordisk elmix på det sättet. Det beror på

1/ att de nordiska länderna har kraftiga inbördes överföringsledningar, men att det nu finns och byggs starka sammankopplingar mellan Norden och kringliggande länder.

2/ att tillkommande last, liksom avgående, och förändrad tillförsel av el, kommer att ändra mixens sammansättning.

Fel1 - Nordisk el har blivit nordeuropeisk

De nordiska elnäten är hårt sammanbundna sedan lång tid tillbaka genom ett stort antal överföringsledningar mellan länderna. Det gör att elen vid normal förbrukning och inom vissa kapacitetsgränser flyter relativt fritt inom Norden och att förbrukning och konsumtion därmed anpassas över hela området. Detta är troligen bakgrunden till att man ofta talar om Nordisk elmix. Under senare år har flera kraftiga förbindelser skapats mellan de nordiska länderna och omgivningen och ytterligare sådana är under planering och under byggande. Estland, Lettland och Litauen ingår numera också i samma handelsområde för elenergi som de nordiska länderna. Förbindelserna mellan Norden och länder utanför Norden kommer att ha större betydelse än de inomnordiska förbindelserna.

Slutsatsen av nedanstående siffror är att begreppet ”Nordisk elmix” saknar relevans och inte bör användas då det ger missvisande slutsatser. I den mån man ska använda någon form av elmix i framtiden måste man utgå från en nordeuropeisk mix, vilken skiljer sig mycket starkt från den nordiska.

Förbindelser till länder utanför Norden:

Länder		Kapacitet (MW)	Kommentar
Ryssland	Finland	1 500	
Finland	Estland	1 000	
Sverige	Polen	600	
Sverige	Litauen	700	
Sverige	Tyskland	700	
Själland	Tyskland	600	
Jylland	Tyskland	1 780	
Norge	Nederländerna	700	
Summa i nuläget		7 600	

Sverige	Tyskland	700	I drift 2026
Jylland	Nederländerna	700	I drift 2019
Norge	Tyskland	1 400	I drift 2021
Norge	Storbritannien	1 400	I drift 2021
Summa efter planerade utbyggnader		11 800	

Som jämförelse kan nämnas att den kraftigaste sammankopplingen mellan nordiska länder är mellan Sverige och Norge med en kapacitet om cirka 5 000 MW, dock oftast begränsad av nätkapaciteter inom Norge.

Produktion i Sverige senaste 52 veckor (Svensk Energi v19, 2019)

Produktionslag	Energi/52 v	Anm
Vattenkraft	58,2 TWh	Låg pga torråret 2018
Kärnkraft	64,1 TWh	
Vindkraft	19,2 TWh	
Värmekraft exkl kärnkraft	15,0 TWh	
Summa	156,5 TWh	Produktionsöverskottet gav en export om 19,7 TWh

Några nyckeltal för Svensk el:

Situation	Effekt (MW)	Kommentar
Medelförbrukning	15 500	(Vid årsförbrukning 136 TWh)
Minförbrukning	9 000	Cirka
Maxtimma normalår	26 700	(SvK)
Maxtimma 10 år	27 800	(SvK)
Maxtimma 20 år	28 300	(SvK)

Produktionslagens bidrag till den svenska effektbalansen 2019 (SvK)

Kraftslag	Effekt (MW)	
Vattenkraft	13 400	Alla tillgängliga kraftverk på max
Kärnkraft	7 727	90 % av installerad effekt. Före avvecklingar i Ringhals
Vindkraft	676	9% av installerad effekt
Värmekraft exkl kärnkraft	4 476	
Summa	26 279	Högsta möjliga produktion vid faktisk maxförbrukning, exkl effektereserv och störningsreserv.

Fel 2 - Elmix kan ej användas för beslutsbedömningar

När man bedömer resultatet av tillkommande (eller avgående) elkonsumtion/elframställning kan man inte räkna utifrån en existerande elmix av den enkla anledningen att åtgärderna kommer att förändra mixen. Det är marginalmetoden som måste användas, dvs man får bedöma förändringens verkan.

Vattenkraftens årsproduktion bestäms av vattentillgången och all vattenkraft går i nuläget åt till nuvarande förbrukning. Möjligheterna att bygga mer vattenkraft är därtill ytterst begränsade, samtidigt som fiskeriintressen trycker på för nedläggning av befintlig vattenkraft.

Kärnkraften går för fullt när den går och all kärnkraftsel går åt idag. Det har inträffat vid ett tillfälle (maj 2018) att ett svenskt kärnkraftverk fått stoppas några timmar pga överskott på el.

Vindkraften i Sverige har hittills gått för fullt utan avstängningar orsakade av elöverskott. I Danmark infaller negativa elpriser då och då vid kraftig vind och vindkraftsavstängning har fått ske vid ett tillfälle då det samtidigt överfördes mycket elenergi från Tyskland. Det är troligt att vi i framtiden kan få överproduktion vid kraftig vind. Det rör dock en liten andel av årets timmar.

Solenergin ger inte så mycket idag, men allt går åt.

Slutsatsen blir att tillkommande elförbrukning kommer att täckas med annan el än den som kommer från sol, vatten, vind och kärnkraft, detta under överskådlig tid. Det kommer huvudsakligen att regleras via utlandsförbindelserna. En konsumtionsökning i Sverige ger motsvarande exportminskning. Framst handlar det om andra länders värmekraft, främst fossil.

På lång sikt finns andra möjligheter, framförallt om en mycket omfattande vindkraftutbyggnad kommer till stånd i Nordeuropa. Det är fullt möjligt att el på marginalen i betydande grad kan bli förnybar, men det ligger mycket långt fram i tiden.

2019-05-20/Mats Lundkvist